

Kineski vanjskopolitički i gospodarstveni interesi u zemljama Afrike

Zadro, Andrija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:771332>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-08**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

Kineski vanjskopolitički i gospodarstveni interesi u zemljama Afrike

Završni rad

Student: Andrija Zadro
Mentor: Josip Lučev, doc. dr. sc.

Zagreb, 2024. godine

Sažetak

Ovaj rad istražuje vanjskopolitičke i gospodarstvene interese Kine u afričkim zemljama, analizirajući kako kineski angažman oblikuje gospodarski razvoj i političke dinamike afričkih zemalja. Rad se fokusira na povijesnu evoluciju kinesko-afričkih odnosa, trenutne ekonomske strategije, te izazove poput dužničke ovisnosti i ekoloških utjecaja. Korištenjem kvalitativne analize i teorijskog okvira meke moći, rad procjenjuje kako kineska ulaganja i bilateralna suradnja doprinose rastu afričkih gospodarstava. Zaključuje se da, unatoč kritikama, kineski ekonomski angažman ima potencijal za stvaranje obostrano korisnih odnosa koji promiču dugoročnu suradnju i razvoj.

Ključne riječi: kinesko-afrički odnosi, ekonomski razvoj, vanjskopolitički interesi, meka moć, bilateralna suradnja, infrastrukturna ulaganja.

1. Uvod

U protekla dva desetljeća Kina je postala vodeći igrač na globalnoj sceni, a njezina ekonomska ekspanzija u Africi ključni je dio te strategije. Afrički kontinent, s bogatstvom resursa i rastućim tržištem, predstavlja strateški interes za Narodnu Republiku Kinu. Njeni interesi u Africi nisu ograničeni samo na trgovinu i investicije, već uključuju i političke, kulturne i društvene aspekte, što čini ovu temu izuzetno složenom i relevantnom za razumijevanje suvremenih međunarodnih odnosa. Cilj ovoga rada jest dublja analiza kineskih ekonomskih i političkih interesa na kontinentu Afrike. Kineski, primarno gospodarstveni, interesi u Africi posljednjih su desetljeća postali jedan od ključnih elemenata globalnih međunarodnih odnosa. Kina, kao druga najveća ekonomija na svijetu, kontinuirano povećava svoj utjecaj na afričkom kontinentu kroz značajne investicije, infrastrukturne projekte i trgovinske sporazume. Ova je tema od izuzetne važnosti jer kineska prisutnost u Africi oblikuje političku i ekonomsku dinamiku ne samo u Africi, već i globalno. Temelj ovog istraživanja leži u razumijevanju kako kineski gospodarstveni interesi utječu na razvoj afričkih zemalja te na njihove političke i ekonomske sustave. U kontekstu sve većeg globalnog rivalstva između Kine i drugih velikih sila, kao što su Sjedinjene Američke Države, analiza kineskog utjecaja u Africi može pružiti vrijedne uvide u buduće geopolitičke promjene.

Razumijevanje ovih odnosa također je ključno za predviđanje budućih smjerova razvoja afričkih zemalja i njihove pozicije u globalnom gospodarstvu.

Postavlja se nekoliko pitanja ključnih za shvaćanje odnosa Kine i Afrike. Traži li Kina jednostavno sirovine, posebice energiju, koje su joj potrebne za održavanje rasta, kao akter s ograničenim ciljevima koji ne destabilizira političko okruženje kontinenta ili je akter koji sudjeluje u globalnoj utrci za kontrolu resursa na afričkom kontinentu? Hoće li kineska ekspanzija na kontinentu igrati konstruktivnu ulogu, favorizirajući bolju i uravnoteženiju participaciju Afrike u globalnoj ekonomiji i izraženije sudjelovanje u rješavanju sukoba, poput održavanja mira? Naposljetku se, iz afričke perspektive, postavlja pitanje može li Kina poboljšati pregovaračku poziciju afričkih zemalja, pomažući im da diverzificiraju svoje ekonomske odnose i smanje međunarodnu marginalizaciju, kao rezultat globalizacije ili je ovaj odnos samo simptom produbljivanja povijesne ovisnosti afričkih zemalja o izvozu sirovina? Odnosno, jesu li bilateralni odnosi između afričkih zemalja i Kine okarakterizirani igrom nulte sume ili igrom pozitivne sume, to jest profitiraju li obje strane iz ovog međudnosa ili jedna strana ostvaruje prihode na štetu druge? Kineski ekonomski i vanjskopolitički angažman u Africi djeluje kao katalizator za gospodarski razvoj afričkih zemalja, unatoč postojećim kritikama vezanim uz rizike od dužničke ovisnosti. Kroz ovaj rad nastojat ćemo testirati ovu hipotezu, analizirajući različite aspekte sino-afričkih odnosa te evaluirajući stvarne učinke kineske politike na afrički kontinent. Posebna pažnja bit će posvećena pitanjima kako su kineska ulaganja utjecala na ekonomske performanse afričkih zemalja, kakve su reakcije lokalnih zajednica na kinesku prisutnost, te koji su dugoročni geopolitički efekti ovih odnosa.

Ovaj rad bit će temeljen na analizi sekundarnih izvora, uključujući akademske članke te izvještaje međunarodnih organizacija i relevantne studije slučaja. Kvantitativni podaci o kineskim ulaganjima i trgovini s Afrikom bit će analizirani kako bi se razumjeli obrasci i trendovi u ovim odnosima. Rad je organiziran u nekoliko dijelova. Nakon uvoda, drugi dio pruža povijesni kontekst odnosa Kine i Afrike. U nastavku ću analizirati vanjsku politiku Kine prema Africi, dok će se fokus rada staviti na gospodarske interese Kine u Africi. Uz to, objasnit ću kako je Kina privukla afričke zemlje u međusobnu suradnju kroz svoje političke i kulturalne atrakcije. Dakle, iz ekonomske i političke perspektive analizirat ću meku moć kojom se Kina služi kako bi privukla

države trećeg svijeta u partnerski odnos. U konačnici dat ću objektivni zaključak koji će biti popraćen osobnim stavom o razumijevanju bilateralnog odnosa Kine i Afrike.

2. Povijesni razvoj odnosa

Najraniji primjeri kineskog angažmana u Africi mogu se pronaći u putovanjima admirala Zheng Hea, koji je predvodio sedam velikih pomorskih ekspedicija tijekom vladavine dinastije Ming između 1405. i 1433. godine. Njegove su ekspedicije za cilj imale uspostaviti kinesku prisutnost na morima, trgovati luksuznim dobrima i pokazati moć i bogatstvo kineske mornarice. Zheng Heova putovanja do afričkih obala uključivala su posjete današnjim zemljama kao što su Somalija i Kenija, gdje je razmjenjivao darove i trgovao sa lokalnim vladarima. Ovi prvi susreti uspostavili su temelje za kasnije kineske trgovačke i diplomatske odnose s afričkim zemljama (Abid, Fatima, Safdar, 2023).

Razvoj sino-afričkih odnosa bio je postupan proces koji se odvijao tijekom dugog vremenskog razdoblja. Službeni diplomatski odnosi između Afrike i Kine započeli su Konferencijom u Bandungu, koju je organizirao Mao Zedong od 18. do 24. travnja 1955. godine. To je bio prvi susret afričkih i azijskih država, s ciljem promicanja ekonomskih i kulturnih odnosa te suprotstavljanja zapadnom imperijalizmu i dekolonizaciji. Uz uspon afričkih nacionalističkih pokreta 1960-ih i 1970-ih, Kina je iskoristila priliku naglašavajući svoj antiimperijalistički stav i podržavajući te pokrete moralno i materijalno. Kao rezultat te pomoći, novoosnovane neovisne zemlje počele su uspostavljati diplomatske odnose s Kinom. Na primjer, Mao je pružio pomoć alžirskim nacionalističkim pobunjenicima, koji su priznali kontinentalnu Kinu po stjecanju neovisnosti 1962. godine. Do 1960-ih godina, više od 10 afričkih zemalja, uključujući Alžir, Sudan i Maroko, uspostavilo je diplomatske veze s Kinom. U 1970-ima, među 50 novoosnovanih afričkih nacija, 44 su priznale kontinentalnu Kinu (Abid, Fatima, Safdar, 2023).

Nakon raskida kinesko-sovjetskih odnosa 1960. godine, glavni cilj Kine bio je suprotstaviti se ne samo SAD-u, već i bivšem Savezu Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) te izolirati Tajvan u Aziji. Međutim, od 1965. godine afričke zemlje počele su se protiviti tome da ih se koristi kao političko oruđe u sukobu između Sovjetskog Saveza i Kine te se kao rezultat kineski napredak u regiji pogoršao. Afričke su države također postale sumnjičave prema kineskoj podršci

revolucionarnim pokretima. Još jedan veliki udarac kinesko-afričkim odnosima bio je uzrokovan Kulturnom revolucijom (1966-1976) u Kini, što je dodatno zaustavilo širenje nove ekonomske pomoći i jačanje diplomatskih odnosa.

Kulturna revolucija u Kini imala je značajan utjecaj na afričke zemlje, posebno u razdoblju kada su se vlade u Dahomeyu (današnji Benin) i Srednjoafričkoj Republici mijenjale. Nove vlade u tim zemljama protjerale su osoblje kineskih veleposlanstava. Godine 1966., dok je bio u posjeti Kini, predsjednik Kwame Nkrumah iz Gane, koji je dopuštao Kini da obučava afričke revolucionare u svojoj zemlji, smijenjen je s vlasti. Nova vlada u Gani odmah je vratila 430 kineskih službenika, uključujući trinaest instruktora gerilskog ratovanja, natrag u Kinu. Do kraja te godine, Gana je optužila Kinu za podržavanje Nkrumahovog pokušaja povratka na vlast, nakon čega je Peking zatvorio svoje veleposlanstvo u Akri. Tijekom Kulturne revolucije, došlo je do značajnog smanjenja visokih posjeta između kineskih i afričkih dužnosnika (Shinn, 2019: 66).

Nakon što je Mauritanija priznala kontinentalnu Kinu 1965. godine, nijedna druga zemlja nije uspostavila diplomatske odnose s Kinom sljedećih pet godina. U 1969. godini, kada je u Kini uspostavljen unutarnji red, kineska politika usmjerila se na izgradnju dobrih bilateralnih odnosa sa svim državama koje su priznale komunističku Kinu. Zahvaljujući svom angažmanu u Africi, Kina je uspjela osigurati stalno mjesto u Ujedinjenim narodima uz podršku 26 afričkih država i tako zamijeniti Republiku Kinu na Vijeću. Kinesko-afrički odnosi dodatno su poboljšani kada je Peking prestao podržavati revolucionarne pokrete u Africi, omogućujući mu izgradnju odnosa s konzervativnijim vladama (Abid, Fatima, Safdar, 2023). Nakon ekonomskih reformi, kineska vanjska politika prema Africi transformirala se iz isključivo ideoloških saveza u diversificiraniji i pragmatičniji pristup prema regiji. Zbog ekonomske nesigurnosti, unutarnjeg razvoja i moderne političke orijentacije u Kini, početkom 1980-ih došlo je do privremenog slabljenja kinesko-afričkih odnosa. Kina je bila prvenstveno zabrinuta za jačanje ekonomskih veza sa SAD-om i Japanom. Kao rezultat, kineska ekonomska pomoć Africi bila je preusmjerena jer je Kina više resursa posvetila vlastitom ekonomskom razvoju. Kineski angažman u regiji u tom razdoblju bio je više komercijaliziran. Tijekom 12. Nacionalnog kongresa KPK, održanog 1982. godine, Kina je službeno najavila promjenu politike s one koja naglašava "rat i revoluciju" na onu koja naglašava "mir i razvoj" (Shinn, 2019). U 1989. godini, prosvjedi na Tiananmenu doveli su do međunarodne izolacije Kine zbog široke osude zapadnog svijeta, što ponovno oživljava kineske političke interese u Africi.

Pod nadzorom Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, ekonomije i politički sustavi afričkih država doživjeli su značajne promjene. Od pokreta za panafricanizam, regija je uvijek željela upravljati vlastitim poslovima. Kroz 90-te, Afrikanci nisu imali izbora nego prilagoditi se institucijama Bretton Woodsa kroz programe strukturne prilagodbe. Ipak, sustav višestranačke demokracije je uveden, a njihove ekonomije liberalizirane. Kako je Kina svjedočila tim trendovima u regiji, odlučila je usmjeriti svoju razvojnu pomoć na rast afričkog privatnog sektora i usredotočiti se na sudjelovanje kineskih poduzeća na afričkim tržištima. Tako je Državno vijeće Kine uvelo nove politike u vezi sa stranom pomoći na Radnoj konferenciji u listopadu 1995. godine. Svrha je bila potaknuti kvalificirane korporacije u Kini da ulažu i sudjeluju u projektima tehničke pomoći i ekonomske suradnje u inozemstvu. Godine 2000. Kina i afričke zemlje održale su svoju Prvu ministarsku konferenciju kako bi provele međusobne konzultacije, produbile razumijevanje, proširile konsenzus, ojačale prijateljske veze i promicale suradnju. Ishodi konferencije bili su usvajanje Programa za kinesko-afričku suradnju u ekonomskom i socijalnom razvoju i Pekinška deklaracija. Stvaranje Foruma o kinesko-afričkoj suradnji (FOCAC) 2000. godine bilo je jedno od najvećih postignuća Prve ministarske konferencije jer je uspostavilo novu platformu za povećanje dijaloga i suradnje između Kine i afričkog kontinenta. Od stvaranja FOCAC-a, održano je osam ministarskih konferencija kako bi se ojačale kinesko-afričke veze u raznim domenama. Godine 2021. održana je osma konferencija FOCAC-a s temom "Produblјivanje kinesko-afričkog partnerstva i promicanje održivog razvoja za izgradnju kinesko-afričke zajednice sa zajedničkom budućnošću u novoj eri" (Pairault, 2021). Rasprava na FOCAC 8 usredotočila se na jačanje zdravstvene suradnje, gospodarski oporavak nakon pandemije i razvojnu pomoć.

Strateška vizija Kine za odnose s afričkim kontinentom dodatno je ojačana i poboljšana u siječnju 2006. godine, kada Kina objavljuje svoju prvu bijelu knjigu o Africi pod nazivom "Kineska afrička politika" (Meidan, 2006). Četiri ključna načela ove knjige bila su: jednakost, iskrenost i prijateljstvo; zajedničke prednosti, uzajamna prosperitet i reciprocitet; koordinacija i podrška; i zajednički razvoj. U kolovozu 2013. godine, kineska vlada izdala je Bijelu knjigu o kinesko-afričkoj ekonomskoj i trgovinskoj suradnji, naglašavajući napredak u gospodarskim i bilateralnim trgovinskim odnosima kroz obostrano korisnu suradnju. Kineska ulaganja proširila su se na različita područja, uključujući rudarstvo, poljoprivredu, proizvodnju, graditeljstvo, nekretnine i

financije. Kineska je vlada objavila drugu Bijelu knjigu o politici prema Africi 2015. godine. U ovoj knjizi, Kina je iznijela novi pristup i viziju prema zemljama Afrike, usklađujući se s kineskim "Dva stoljetna cilja" i afričkom "Agendom 2063". Bijela knjiga dodatno je pojasnila kinesku namjeru da ojača kinesko-afričke odnose kako bi se potaknula višedimenzionalna razmjena i suradnja (Abid, Fatima, Safdar, 2023).

3. Analiza vanjskopolitičkih odnosa Kine i Afrike

Kineska vanjska politika prema Africi oblikovana je kroz nekoliko ključnih strateških inicijativa, bilateralnih sporazuma i političkih utjecaja, koji su definirali modernu suradnju između Kine i afričkih zemalja. U ovom dijelu analizirat ćemo glavne aspekte tih odnosa, uključujući diplomatske strategije, suradnju i sporazume, politički utjecaj, ekonomske interese te socio-ekonomski utjecaj. Za razumijevanje djelovanja Kine u Africi najprije je bitno poslužiti se teorijskim okvirom. Na koji način Kina gradi svoj vanjskopolitički odnos s ovim državama? Naime, Kina se u Africi, ali i drugim dijelovima svijeta poput Latinske Amerike i Jugoistočne Azije služi svojom mekom moći. Meka moć je pojam koji podrazumijeva utjecaj nadmoćne kulture i ekonomije neke države kako bi se utjecalo na drugu državu pri čemu se ne koristi prisila, prijetnje ili vojna sredstva već privlačnost (Zhou, 2019). Drugim riječima, meka moć je sposobnost jedne države da natjera neku drugu državu da prihvati iste interese i ciljeve prve države služeći se sredstvima privlačnosti, a ne prisile (Gomichon, 2013). Meka moć je po Josephu Nyeu, izrazito bitna u međunarodnim odnosima jer države načelno nastoje izbjegavati sukobe, a kroz korištenje meke moći mogu utjecati na druge države i ostvariti svoj interes bez sukoba i natjecanja, već kroz diplomatsko uvjeravanje. Nye čak tvrdi da se može uzeti u obzir kako je korištenje tvrde moći danas i ekonomski skuplje od meke moći koja je donekle i besplatna jer ne zahtijeva iscrpljivanje značajnog broja resursa. Također, posljedice korištenja tvrde moći puno su veće od ograničenih posljedica uporabe meke moći (Gomichon, 2013).

Kinina meka moć afričkim se državama čini atraktivnijom od utjecaja Sjedinjenih Američkih Država i njenih zapadnih saveznica koji se temelji na tvrdoj moći. Kinin je utjecaj u Africi privlačan iz nekoliko razloga. Prvo, njena ulaganja nikad se ne baziraju na određenim političkim uvjetima (Zhou, 2019). Naime, Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond (MMF) mogu imati iskrene želje u svojoj pomoći afričkim zemljama, ali te su želje često popraćene političkim

uvjetima i zahtjevima za promjenama u načinu upravljanja što siromašnim, nerazvijenim i nestabilnim afričkim državama često predstavlja puno veći problem. Kina, dakle, nema takve zahtjeve, već svoj utjecaj u Africi bazira isključivo na ekonomskoj pomoći i financiraju različitih projekata (Mlambo, 2022). Drugo, budući da u Africi nije razvijena demokracija na značajnoj i širokoj razini, afričke zemlje su prigrlile Pekinški konsenzus odbacujući Washingtonski konsenzus. Iako je era Mao Ce-tunga ostala u povijesti, Kina je i dalje očuvala svoj autoritarni oblik vladanja, a njen značajan ekonomski uspjeh postao je izrazito privlačan zemljama u razvoju na afričkom kontinentu, u Latinskoj Americi te u dijelovima Azije. Naime Pekinški konsenzus predstavlja kombinaciju tržišnog gospodarstva i autoritarne vlasti naspram Washingtonskog konsenzusa koji se temelji na demokratskom stilu vladanja. Pekinški je konsenzus postao poznat jer afričke države smatraju da snažno autoritarno političko vodstvo jedino može izbaviti afričke zemlje iz trenutne nerazvijene ekonomske i političke situacije (Nye, 2005: 98). Treće, Kinin utjecaj u Africi nikada se ne temelji na upotrebi vojnih sredstava kako bi se riješili određeni politički nesporazumi. Kina svoje poslovanje širi na „tih i miran“ način omogućavajući da države s kojima trguje očuvaju svoj osjećaj neovisnosti (Zhou, 2019). Kroz slogan „Kineski mirni rast“ Kina se adaptirala svjetskoj diplomaciji, pridružila se NATO savezu i mnogim regionalnim organizacijama pritom pokazujući kako je voljna rješavanju problema na miran i kreativan te konstruktivan način (Nye, 2005).

Kineska vanjska politika prema Africi fokusirana je na nekoliko glavnih strategija. Forum o kinesko-afričkoj suradnji (FOCAC), osnovan 2000. godine, služi kao glavna platforma za dijalog i suradnju između Kine i afričkih zemalja. Kroz FOCAC, Kina je uspjela formalizirati svoje odnose s Afrikom i proširiti suradnju na područjima poput ekonomije, trgovine, obrazovanja i kulture (Meidan, 2006). FOCAC se održava svake tri godine, a na svakom sastanku definiraju se novi prioriteti i ciljevi suradnje. Primjerice, tijekom sedme FOCAC konferencije ministara u Pekingu 2018. godine, kineski predsjednik Xi Jinping obećao je dodatnih 60 milijardi dolara financijske pomoći Africi, uključujući bespovratna sredstva, povoljne zajmove i specijalne fondove za razvojne projekte (Sutter, 2018). Glavni mehanizam kroz koji Kina djeluje u Africi jest inicijativa koju je 2013. godine pokrenula kineska vlada pod nazivom „Pojas i put“. Predstavio ju je Xi Jinping 2013. godine u svojem posjetu Kazahstanu i Indoneziji kao svojevrsni Put svile 21. stoljeća. Projekt se temelji na ideji povezanosti Europe i Kine kroz jugoistočnu i centralnu Aziju s

pomorskim ogrankom koji ide preko istočne Afrike. „Pojas i put“ pokriva suradnju i ulaganja u mnoga područja i sfere uglavnom u sektoru industrije kao što su prijevoz, infrastruktura, energija, industrija, trgovina, obrazovanje, komunikacija, turizam i tehnologija. U Africi ovaj je projekt imao mnogo uspjeha, a samo nekoliko dosadašnjih neuspjeha te se učinak afričkih zemalja povećao na globalnoj razini kao i njihov utjecaj na Kinu koji je postupno sve veći (Zhou, 2019).

Kroz inicijativu „Pojas i put“ Kina strukturno i organizirano širi svoju meku moć na tri glavna načina. Prvi je kineski standard. Naime, kada kineska poduzeća ulaze na afričko tržište ona izvoze kineski standard, kineske proizvode i kinesku valutu. Suradnja se odvija kroz učenje lokalnih radnika i organizacija kineskom standardu. Drugi način su kineski obrasci razvoja koji podrazumijevaju kombinaciju kopnene i morske moći te Pekinški način upravljanja. Halford Mackinder je kreator koncepta kopnene moći kojim je 1904. godine uveo pojam „*Heartland*“ teorije koja je uspoređivala uspjeh država po njihovim geografskim pozicijama. Prema njegovoj teoriji srž moći nalazi se u Euroaziji zbog njene ogromne veličine, bogatstva resursima i visoke populacije. U vidu morske moći Kina ju koristi za ostvarenje svojih vojnih, ali pretežito civilnih ciljeva. Međutim, Kina većinski djeluje preko kopna kroz željeznice i autoceste s obzirom na njenu sve razvijeniju tehnologiju brzih vlakova. Pekinški način upravljanja okarakteriziran je glavnim uspjehom u kojemu je Kina uspjela u roku od 50 godina od jedne od najsiromašnijih zemalja postati drugom najrazvijenijom ekonomijom na globalnoj razini. Kina kroz Pekinški način upravljanja, koji je postao utjecajan i privlačan posebno nakon Gospodarske krize 2008. godine, tvrdi da se neće uplitati u afričku politiku, već vjeruje da će one same prigrliti kineski način upravljanja što je upravo i definicija meke moći. Njen ogromna ekonomski rast služi kao poticaj nerazvijenim gospodarstvima Afrike. Treći način podrazumijeva sve veću ulogu kineskih prekomorskih studenata. Projekt „Pojas i put“ približio je studente iz Afrike i drugih dijelova svijeta kineskoj kulturi. Broj studenata koji dolaze iz Afrike drastično se povećao pri čemu je njihov broj u najvećem porastu od svih kontinenata. Konfucijanski instituti grade se diljem svijeta u kojima se uči komunikacija i suradnja na kineskom jeziku uz što se studente podučava i područje kineske kulture i obrazovanja. Do 2019. godine izgrađeno je 59 instituta u 43 afričke zemlje (Zhou, 2019).

Kina je uspostavila brojne bilateralne sporazume s afričkim zemljama, pokrivajući širok raspon sektora, uključujući energetiku, telekomunikacije i infrastrukturu. Ovi sporazumi često uključuju

povoljne kredite i financiranje infrastrukturnih projekata bez političkih uvjeta, što je posebno privlačno mnogim afričkim liderima (Taylor, 2006). Na primjer, kineska ulaganja u Angolu uključuju kreditnu liniju od 2 milijarde dolara za rekonstrukciju infrastrukture u zamjenu za naftne ugovore. U 2015. godini, Kina je pokrenula Forum za suradnju između Kine i Zajednice država Južne Afrike (SADC), čime je dodatno formalizirala suradnju s ovim regionalnim blokom. Kroz ovaj forum, Kina je omogućila financiranje brojnih infrastrukturnih projekata, uključujući izgradnju cesta, mostova i energetske postrojenja (Zhao, 2020). Kineska strategija također uključuje pružanje razvojne pomoći i humanitarne pomoći. Primjerice, tijekom epidemije ebole u Zapadnoj Africi 2014. godine, Kina je poslala medicinske timove i donirala milijune dolara za pomoć u suzbijanju bolesti (CHO, 2014). Osim toga, Kina je aktivno uključena u programe obrazovne suradnje, pružajući stipendije za afričke studente i podržavajući izgradnju škola i sveučilišta, kao što sam već i naveo (Meidan, 2006).

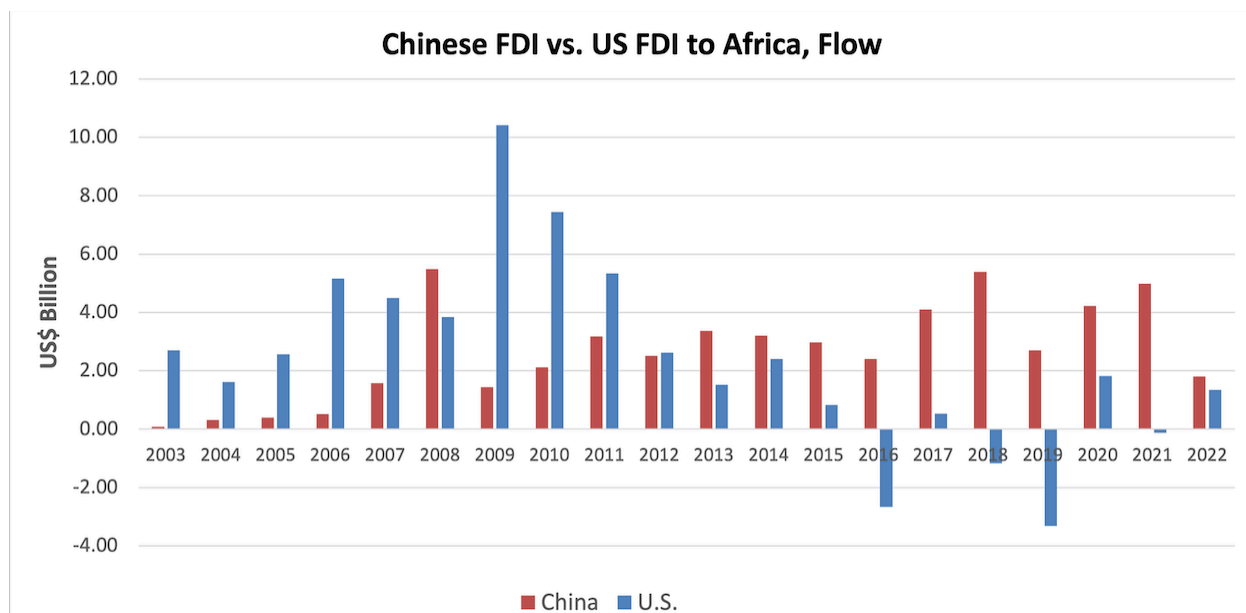
4. Analiza gospodarstvenih odnosa Kine i Afrike

Kineska gospodarska prisutnost u Africi proteže se preko nekoliko desetljeća, pri čemu se kineska strategija ulaganja značajno proširila i razvila. Kina se fokusirala na različite sektore, uključujući energetiku, infrastrukturu, rudarstvo i poljoprivredu, čime je osigurala pristup ključnim prirodnim resursima i proširila svoj gospodarski utjecaj na kontinentu. U ovom dijelu analizirat ćemo gospodarski utjecaj Kine u Africi kroz nekoliko ključnih aspekata: ekonomske interese i ulaganja, ulogu kineskih kompanija i financijskih institucija te utjecaj na lokalne zajednice i gospodarstvo.

Kineski komercijalni i vladini akteri gledaju na afrički kontinent kao na izvor prirodnih resursa, s velikim, ali nedovoljno iskorištenim tržištem za ulaganja i izvoz. To pruža priliku kineskim tvrtkama da steknu iskustvo i povećaju domaću zaposlenost. Kineska ulaganja u Afriku također se provode u okviru šireg okvira Pekinške komercijalne strategije "Go Global", koja ima za cilj proširenje kineske komercijalne prisutnosti globalno (Abid, Fatima, Safdar, 2023). Postoje tri glavna ekonomska aktera Kine u Africi: velike državne tvrtke (SOE), velike do srednje privatne tvrtke i male tvrtke. "Profitabilnost kineskih kompanija koje ulažu u Afriku je značajna. U izvještaju istraživanja koje je provela McKinsey & Company u Africi, gotovo četvrtina od 1000 ispitanih kompanija izjavila je da mogu povratiti svoja početna ulaganja za godinu dana ili manje.

Gotovo trećina kompanija ima profitne marže veće od 20 posto” (Zhou, 2020). Više od 90 posto kineskih stranih izravnih ulaganja (FDI), također poznati kao OFDI (“Overseas Foreign Direct Investment”) u kineskim službenim izvješćima, prolazi kroz državne tvrtke, od čega polovica otpada na naftne projekte. Od 2000. godine, obujam trgovine između Kine i Afrike doživio je ogroman rast od oko 16 posto godišnje. Godine 2019. Angola je postala najveći izvoznik u Kinu, slijede Južna Afrika i Republika Kongo. Kina je postala najveći trgovinski partner Afrike, s trgovinskom razmjenom koja je dosegla 200 milijardi dolara u 2019. godini (Nyabiage, 2020). Godišnji tokovi kineskih izravnih stranih ulaganja (FDI) u Afriku kontinuirano rastu od 2003. godine. Tokovi su porasli s 75 milijuna američkih dolara u 2003. godini na 5 milijardi američkih dolara u 2021. godini, a zatim su pali na 1,8 milijardi američkih dolara u 2022. godini. Dosegli su vrhunac 2008. godine s 5,5 milijardi američkih dolara zbog kupnje 20% udjela u Standard Bank of South Africa od strane Industrial and Commercial Bank of China (ICBC). Kao što je prikazano u donjem grafikonu, kineski tokovi FDI-a u Afriku nadmašili su one iz SAD-a od 2013. godine, budući da su tokovi američkih FDI-a općenito u padu od 2010. godine. Pet glavnih afričkih destinacija za kineske FDI u 2022. godini bile su Južna Afrika, Niger, Demokratska Republika Kongo, Egipat i Obala Bjelokosti. Za američka ulaganja, to su bile Egipat, Južna Afrika, Libija, Ekvatorska Gvineja i Angola. Međutim, američka vlada nije objavila podatke o FDI tokovima u osam afričkih zemalja kako bi zaštitila komercijalne podatke pojedinačnih tvrtki (China Africa Research Initiative, 2022).

Slika 1: Kineski i Američki FDI u Africi, usporedba (2003-2022)

Izvor: (China Africa Research Initiative, 2022)

Kineski gospodarski interesi u Africi prvenstveno se usmjeravaju na osiguravanje pristupa prirodnim resursima poput nafte, minerala i poljoprivrednih proizvoda. Afrika je bogata resursima kao što su nafta, bakar, željezna ruda, kobalt i zlato, što privlači kineske kompanije u potragu za sirovinama potrebnim za industrijski rast i tehnološki razvoj Kine (Taylor, 2006). Kineske kompanije aktivno sudjeluju u eksploataciji nafte u Nigeriji, Angoli i Sudanu. U Angoli, kineska državna kompanija Sinopec značajno ulaže u naftni sektor, dok China National Petroleum Corporation (CNPC) vodi glavne projekte u Sudanu (Taylor, 2006). Pored naftnog sektora, kineska ulaganja usmjerena su na rudarstvo, pri čemu kineske kompanije preuzimaju rudnike bakra u Zambiji i Demokratskoj Republici Kongo te rudnike željezne rude u Gabonu i Liberiji (Zhao, 2020). Kao što je već navedeno, kroz inicijativu "Pojas i put", Kina je znatno povećala svoja ulaganja u afričku infrastrukturu. Ova inicijativa uključuje izgradnju cestovne, željezničke i lučke infrastrukture koja povezuje Afriku s Kinom i ostatkom svijeta. Jedan od najznačajnijih projekata je izgradnja željezničke pruge Addis Abeba-Džibuti, koja povezuje etiopsku prijestolnicu s glavnom lukom u Džibutiju. Ova pruga značajno je smanjila troškove transporta i povećala trgovinsku razmjenu (Zhao, 2020).

Kina je 2017. godine prestigla Sjedinjene Države i postala najveći uvoznik sirove nafte na svijetu. Godinu kasnije, 2018., Kina je nadmašila Japan i postala najveći svjetski uvoznik prirodnog plina.

U toj godini, kineski uvoz uključivao je 462 milijuna tona sirove nafte i 90,385 milijuna tona prirodnog plina. Ovi podaci pokazuju značajnu povezanost Kine s Afrikom. Konkretno, u 2017. godini, pet najvećih izvora kineskog uvoza sirove nafte bile su Rusija, Saudijska Arabija, Angola, Irak i Iran, pri čemu su ove zemlje činile 14,24 posto, 12,43 posto, 11,11 posto, 8,78 posto i 7,42 posto ukupnog uvoza. U 2018. godini, Angola je postala glavni izvor sirove nafte za Kinu, s ukupnim uvozom od 49,28 milijuna tona. Udjel Angole u kineskom uvozu sirove nafte porastao je s 11,11 posto na 19,2 posto (Zhongyanwang, 2019).

Kao što sam već i naveo, kineske su kompanije ključni akteri gospodarske suradnje s Afrikom. Kineske državne i privatne kompanije ulažu u različite sektore, uključujući energetiku, rudarstvo, građevinarstvo i poljoprivredu. Kineska ulaganja često dolaze s paketima financijske pomoći i povoljnih kredita, koje osiguravaju kineske financijske institucije poput Kineske razvojne banke i Export-Import Bank of China. Takva ulaganja često su popraćena prijenosom tehnologije i stručnosti na lokalnu radnu snagu. Na primjer, izgradnja hidroelektrana i solarnih farmi u Etiopiji, Keniji i Zambiji uključuje obuku lokalnih inženjera i tehničara (Zhou, 2020). Kineska ulaganja u Africi uključuju niz uspješnih projekata koji su imali značajan utjecaj na lokalne zajednice i gospodarstvo. Jedan od takvih projekata je izgradnja brane Bui u Gani, koja je financirana kineskim kreditom i izgrađena uz pomoć kineskih inženjera. Ova brana ne samo da osigurava energiju za lokalne zajednice, već i pomaže u kontroli poplava i navodnjavanju poljoprivrednih površina (Zhou, 2020). Još jedan primjer je izgradnja tehnološkog parka u Etiopiji, koji je razvijen u suradnji s kineskim kompanijama. Ovaj park pruža infrastrukturnu podršku za tehnološke start-upove i mala poduzeća, potičući inovacije i tehnološki razvoj u regiji (Meidan, 2006). Kina je također igrala ključnu ulogu u razvoju poljoprivrednih projekata diljem Afrike. Kineski agronomi i poljoprivredni stručnjaci pružaju tehničku pomoć i obuku lokalnim poljoprivrednicima, pomažući im da unaprijede svoje tehnike uzgoja i povećaju produktivnost (CHO, 2014). Ovi projekti ne samo da poboljšavaju lokalnu poljoprivredu, već i povećavaju sigurnost hrane u regiji.

5. Globalna kritika

Iako kineska ulaganja donose značajne koristi, postoje i izazovi i kritike. Kineski krediti često se smatraju potencijalno opasnim jer mogu dovesti do prekomjernog zaduživanja afričkih zemalja, što je poznato kao "dužnička zamka". Kritičari također ističu da kineski projekti ponekad uključuju "projekcije taštine", poput izgradnje luksuznih objekata koji nemaju dugoročnu ekonomsku

vrijednost (Mlambo, 2022). Pored toga, kineska prisutnost u Africi povremeno izaziva napetosti s lokalnim zajednicama zbog pitanja kao što su radni uvjeti, ekološki utjecaj i nepoštivanje lokalnih zakona. Unatoč tim izazovima, Kina i dalje ostaje ključni gospodarski partner Afrike, pružajući značajnu podršku u infrastrukturnom razvoju i gospodarskom rastu. Na primjer, u Zambiji su se radnici u rudnicima bakra žalili na loše radne uvjete i niske plaće u kineskim kompanijama. Slično tome, u Keniji su lokalne zajednice izrazile zabrinutost zbog ekološkog utjecaja izgradnje velikih infrastrukturnih projekata financiranih od strane Kine. Kritičari također tvrde da kineska ulaganja često ne donose dugoročne koristi lokalnom gospodarstvu jer kineske kompanije dovode svoje radnike i koriste kineske materijale, što smanjuje ekonomski utjecaj na lokalne zajednice. Ovaj pristup izaziva zabrinutost zbog održivosti kineskih ulaganja i njihovog stvarnog doprinosa razvoju afričkih zemalja (Taylor, 2006).

Autor Courage Mlambo tvrdi da su većina studija koje se bave odnosom Kine i Afrike subjektivna i vođene agendom koja ne pokazuje stvarno stanje stvari u realnom svijetu. Mlambo tako smatra da je kvantitativan pristup prikladan za odvajanje činjenica od nagađanja (Mlambo, 2022). Naime, zapadni kritičari tvrde da Kina potiče porobljavanje afričkih zemalja kroz guranje njihovih dugova do neodrživih razina. Ulaganjem u infrastrukturu, davanjem zajmova koje afričke zemlje ne mogu otplatiti zapadni kritičari nazivaju „diplomacijom dužničke zamke“ (Mlambo, 2022). Na taj način kritičari smatraju da će Kina jednog dana, kada afričke države neće moći otplatiti dugove, preuzeti kontrolu nad njihovim vitalnim resursima. Kritičari tvrde da je zato ulaganje iz Kine „predatorsko“ i na taj način usporava afrički ekonomski i ljudski rast i razvoj (Mlambo, 2022). Bez obzira na kritičare sa Zapada, čak je i službeni stav MMF-a taj da ako se posuđena javna sredstva koriste u proizvodnim aktivnostima i za plaćanje duga to ne može biti štetno za gospodarstvo (Mlambo, 2022). U jednom od svojih izvještaja, čak je i Svjetska banka također prepoznala značajnu razvojnu priliku koju predstavlja kinesko financiranje razvoja afričkih zemalja što znači da dvije glavne zapadne institucije za međunarodno ulaganje imaju vjeru u to da će kineska ulaganja u Africi imati pozitivne posljedice (Mlambo, 2022). Bez obzira na kritike nekih sa Zapada Afrika će nastaviti surađivati s Kinom. Glavni razlog za to je zato što je afričkim zemljama prijeko potrebna temeljna infrastruktura. To znači da mnoge afričke zemlje nemaju sredstva da uzdržavaju bazične institucije i usluge kao što su javno zdravstvo i obrazovanje, a ponajmanje ceste i brane. Kao što autor navodi „ekonomija i infrastruktura idu zajedno kao zgrada i njen temelj“ jer infrastruktura

potiče ekonomski potencijal svake države i ni jedna država ne može napredovati bez solidne infrastrukturne baze. Slaba infrastruktura nije pogubna samo za poslovni sektor, već i za ljudski razvoj. Naime, države sa slabom infrastrukturom imaju visoku dječju smrtnost i loš pristup vodi i struji. Uz to loše ceste podižu troškove prekograničnog trgovanja, a nepouzdana izvori struje koče razvoj proizvodnje. Kina je, za razliku od zapadnih zemalja, odlučila intervenirati u taj problem. Trenutno je Kina najveći zajmodavac Africi u području ulaganja u infrastrukturu tako da Afrika sada vidi enormno širenje infrastrukture u području prometa, vodama i energetici. Na temelju vlastitog iskustva, Kina je ušla u Afriku s ciljem jačanja infrastrukture jer je ona ključna za gospodarski rast i razvoj. Mnogi Afrikanci i njihovi vođe imaju pozitivan stav o kineskim ulaganjima i partnerstvu s Kinom. Samo 15 posto ispitanika u 36 afričkih zemalja vidjelo je kinesko djelovanje kao negativno dok su čak dvije trećine ispitanika gledale na kineski utjecaj kao pozitivan jer on smanjuje infrastrukturni jaz Afrike (Mlambo, 2022).

Ono najbitnije što potvrđuje tezu da se radi o igri pozitivne sume nisu mišljenja običnih pojedinaca, već rezultati istraživanja koje su napravili stručnjaci. Naime, kvantitativnom je analizom bilateralan odnos Kine i Afrike pokazano da postoji pozitivna korelacija između kineskih zajmova i ekonomskog rasta Afrike. Ovi rezultati podupiru kinesku pretpostavku da je njen ekonomski odnos s Afrikom obostrano koristan te da se radi o igri pozitivne sume. Također, sve veći broj znanstvenika opovrgava tezu da je utjecaj Kine u Africi ekonomski štetan za afričke zemlje. Budući da su istraživanja pokazala kako kineska ulaganja nemaju pozitivan učinak u kratkom roku, već u dugoročnom zaključeno je da se povećanjem kineskih ulaganja u infrastrukturu može samo dodatno pojačati pozitivan učinak na afričku ekonomiju (Mlambo, 2022: 18-20).

6. Zaključak

Kineski angažman u Africi tijekom posljednjih nekoliko desetljeća transformirao je geopolitički i ekonomski krajolik kontinenta. Kroz sustavnu diplomaciju, ekonomske inicijative i kulturne razmjene, Kina je uspjela učvrstiti svoj utjecaj na afričkom kontinentu, čime je izazvala tradicionalne zapadne sile, koje su dugo dominirale tim prostorom. Kroz vanjskopolitičku strategiju koja kombinira "meku moć" s ekonomski motiviranim ulaganjima, Kina se pozicionirala kao ključni partner mnogih afričkih država. Analiza povijesnog razvoja kinesko-afričkih odnosa

pokazala je da su ti odnosi prošli kroz različite faze, prilagođavajući se promjenama u kineskom vodstvu i globalnom kontekstu. Od ranih faza obilježenih podrškom ratovima za nacionalno oslobođenje do suvremenih inicijativa koje uključuju ekonomski razvoj i sigurnosnu suradnju, kineska politika prema Africi evoluirala je u skladu s vlastitim strateškim interesima. Jedna od glavnih značajki kineske strategije u Africi je njezina fleksibilnost i prilagodljivost lokalnim uvjetima. Dok zapadne sile često uvjetuju svoju pomoć zahtjevima za političke reforme i promicanjem ljudskih prava, Kina slijedi pristup "neintervencije", što afričke zemlje često doživljavaju kao poštenije i privlačnije. Ovaj pristup omogućuje Kini da izgradi čvrste političke i ekonomske veze bez izazivanja otpora od strane lokalnih vlada. U zamjenu za infrastrukturne projekte, kredite i investicije, Kina dobiva pristup ključnim prirodnim resursima, čime osigurava svoje gospodarske interese na globalnoj razini.

Neoliberalna teorija međunarodnih odnosa pruža koristan okvir za razumijevanje ovih odnosa. Prema neoliberalima, države su orijentirane prema apsolutnim, a ne relativnim dobitcima, što znači da suradnja između Kine i afričkih zemalja može biti obostrano korisna. Naime, države ne procjenjuju svoj uspjeh u odnosu na druge, već se fokusiraju na maksimizaciju vlastitih dobitaka. Kada obje strane imaju koristi od međusobne suradnje, dolazi do situacije pozitivne sume, gdje svi sudionici ostvaruju dobit (Gomichon, 2013). Nadalje, kako se politički i ekonomski odnosi između dviju zemalja produbljuju, raste i njihova međuovisnost. Prema teoriji, veća međuovisnost smanjuje rizik od sukoba, jer rat postaje ekonomski skup i nelogičan. Ovo objašnjenje pomaže razumjeti zašto su kinesko-afrički odnosi pretežno mirni i orijentirani na suradnju. Interesi Kine postaju usklađeni s interesima afričkih zemalja, stvarajući stabilnu osnovu za dugoročnu suradnju. Međutim, ovaj model suradnje nije bez svojih izazova i kontroverzi. Kritičari često upozoravaju na potencijalne "dužničke zamke", gdje kineski krediti mogu dovesti do financijske ovisnosti afričkih zemalja o Kini. Primjeri poput izgradnje željeznica, luka i brana, iako značajni za lokalni razvoj, često dolaze s velikim financijskim teretom koji afričke zemlje možda neće moći otplatiti. Nadalje, radni uvjeti u kineskim kompanijama koje djeluju u Africi često su predmet kritika, s pritužbama na niske plaće i loše radne uvjete. Kineska prisutnost u Africi također je izazvala zabrinutost zbog ekoloških i društvenih utjecaja. Mnogi infrastrukturni projekti, iako donose ekonomske koristi, imaju potencijalno štetne posljedice po okoliš i lokalne zajednice. Također, kineski radni model, koji uključuje dovoz kineskih radnika i upotrebu kineskih materijala, često

ne pruža očekivane dugoročne koristi za lokalne ekonomije. Ovaj pristup može ograničiti prijenos znanja i tehnologije, što je ključno za održiv razvoj Afrike. S druge strane, ne može se zanemariti da je kineski model razvoja, poznat kao Pekinški konsenzus, postao privlačan mnogim afričkim liderima. Kineski gospodarski uspjeh, postignut kroz kombinaciju tržišnog gospodarstva i autoritarne vlasti, postao je uzor za mnoge zemlje koje se suočavaju s izazovima gospodarskog razvoja bez političke stabilnosti. Kineska ulaganja u obrazovanje, zdravstvo i infrastrukturu pružaju afričkim zemljama mogućnosti za brži razvoj, ali i za jačanje svojih ekonomskih kapaciteta.

Unatoč ovim izazovima, rezultati istraživanja ukazuju na to da ukupni učinci kineskog angažmana u Africi uglavnom podržavaju hipotezu postavljenu na početku rada. Kineska strategija ulaganja i suradnje, unatoč kritikama, doprinijela je gospodarskom rastu i infrastrukturnom razvoju afričkih zemalja. Povećana ekonomska međuovisnost između Kine i afričkih država može poslužiti kao mehanizam za političku stabilnost, smanjujući rizik od sukoba i promičući dugoročnu suradnju. Iako su potrebna daljnja istraživanja kako bi se u potpunosti razumjele dugoročne implikacije ovih odnosa, trenutni dokazi sugeriraju da, uz pažljivu upravu i usklađenost s lokalnim potrebama, kinesko-afrički odnosi mogu nastaviti donositi koristi za obje strane.

Literatura

Abid, Faiza, Haya Fatima & Aiysha Safdar (2023). "China's Strategic Involvement in Africa and its Regional Implications (1949-2022)." *NUST Journal of International Peace and Stability*, 6(1).

China Africa Research Initiative. (2021). China-Africa Trade. <https://www.sais-cari.org/chinese-investment-in-africa>. Pristupljeno 9. kolovoza 2024.

Gomichon, M. (2013) Joseph Nye on Soft Power. *E-International Relations* 8. ožujka <https://www.e-ir.info/2013/03/08/joseph-nye-on-soft-power/>. Pristupljeno 3. kolovoza 2024.

Iida, Masafumi (2018). *Xi Jinping's Diplomacy: Shaping a Changing Global Order*. Peking: China International Publishing Group.

Meidan, M. (2006). China's Africa Policy: Business Now, Politics Later. *Asian Perspective*, 30(4), 69-93.

Mlambo, C. (2022) China in Africa: An Examination of the Impact of China's Loans on Growth in Selected African States. *Economies* 10 (154): 1-27. <https://www.mdpi.com/2227-7099/10/7/154>. Pristupljeno 8. kolovoza 2024.

Nyabiage, J. (2020). China-Africa trade takes big hit from coronavirus in first half. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3093502/china-africatrade-takes-big-hit-coronavirus-first-half>. Pristupljeno 10. kolovoza 2024.

Nye, J. S. (2005) The Rise of China's Soft Power. *Wall Street Journal* 29. prosinca <https://www.wsj.com/articles/SB113580867242333272>. Pristupljeno 3. kolovoza 2024.

Oqubay, Arkebe & Justin Yifu Lin (2019). *China-Africa and an Economic Transformation*. Oxford: Oxford University Press.

Shinn, David H. (2019). "China–Africa Ties in Historical Context." U: Arkebe Oqubay & Justin Yifu Lin (ur.), *China-Africa and an Economic Transformation* (str. 48-79). Oxford: Oxford University Press.

Pairault, T. (2021). China's Presence in Africa Is at Heart Political. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/08/chinas-presence-in-africa-is-atheart-political/>. Pristupljeno 8. kolovoza 2024.

Sutter, Robert G. (2018). *Xi Jinping's Vision of Chinese Foreign Policy*. Washington, DC: Rowman & Littlefield.

Taylor, Ian (2018). "A Challenge to the Global Liberal Order? The Growing Chinese Relationship with Africa." U: Zhao, Suisheng (ur.), *Chinese Foreign Policy: Continuity and Change* (str. 183-199). New York: Routledge.

Zhao, Suisheng (2018). *Chinese Foreign Policy: Continuity and Change*. New York: Routledge.

Zhongyanwang (2019). The Top Five Source Countries of China's Crude Oil Imports in 2018. <http://www.chinairn.com/news/20190121/090733850.shtml>

Zhou, Hang (2018). "China's Core Interests and the Implications for Africa." U: Zhao, Suisheng (ur.), *Chinese Foreign Policy: Continuity and Change* (str. 133-152). New York: Routledge.

Zhou, Hang (2018). "Cooperation between China and Africa under the One Belt One Road Initiative." *Journal of Contemporary China Studies*, 27(3): 233-255.

